

Zie ik de hemel...

Psalm 8. Een lied over de schoonheid van de schepping
Laatdienst 2 juni 2013

Voorganger: Gonny Loman

Jaarthema: Lieder van hoop en wanhoop

Zondagmorgen - Ida Gerhardt

Het licht begint te wandelen door het huis
en raakt de dingen aan. Wij eten
ons vroege brood gedoopt in zon.

Je hebt het witte kleed gespreid
en grassen in een glas gezet.
Dit is de dag waarop de arbeid rust.
De handpalm is geopend naar het licht

Inleiding: over psalm 8 en poëzie...

Psalmen zijn gedichten. De dichter Simon Vestdijk zegt:
een gedicht is als een vis, het heeft een kop, dat is de betekenis,
een middenmoot, dat is het beeld, en een staart, dat is de klank.
Het middenstuk zou volgens Vestdijk het smakelijkst zijn.
Ik weet niet of ik dat wel met hem eens ben, want de staart, de klank volgens Vestdijk,
is volgens mij evenveel van belang, misschien nog wel meer.
In een gedicht gaat het naar mijn mening altijd om de samenhang van woord en klank en beeld;
en als dat verstaanbaar is, te voelen, dan is een gedicht geslaagd.
Dan raakt het een laag in mij die ik ziel noem.
Gedichten zijn meer dan woorden, poëzie wil zeggen wat bijna niet te zeggen is,
hartstocht en rede komen in contact,
daarom ook kun je ze telkens opnieuw lezen, en zingen.
De psalmen zijn daar goede voorbeelden van, ze gaan al eeuwen mee..

Psalm 8 zingt over de schepping, en over de plaats van de mens daarin,
de plaats die mens van God heeft ontvangen zo dicht de psalmist.
Een paar andere gedichten zijn in deze viering naast psalm 8 geplaatst.
Eerst klonk het gedicht Zondagmorgen van Ida Gerhardt, straks Ceder van Han Hoekstra...
en natuurlijk klinkt psalm 8, een psalm over de schepping,
is het alleen een lofzang op de schepping, of is de betekenis van deze psalm ook meerduidig?
Wat wil de psalm me zeggen, me toe uitdagen?
Kan ik dat horen? Wil ik dat horen?
De psalmen staan in het hart van de bijbel,
als ik mijn bijbel opensla valt die steevast open bij de een of andere psalm,
ik kan ze steeds opnieuw lezen en herlezen, die oude liederen van hoop en wanhoop.
Verschillende vertalingen leggen verschillende accenten,
wat blijft is dat het poëzie is, ...dat er meer staat dan er staat.
Dat is de kracht van dat oude boek, de bijbel, steeds opnieuw.
Daar bidden en zingen we van....

De ceder - Han G. Hoekstra

Ik heb een ceder
in mijn tuin geplant
gij kunt hem zien,
gij schijnt het niet te willen.
Een binnenplaats meesmuult ge,
sintels, schillen
en schimmel die
een blinde muur aanrandt,
hij is er, zeg ik,
en mijn stem gaat trillen,

ik heb een ceder in mijn tuin geplant,
gij kunt hem zien,
gij schijnt het niet te willen.
Ik wijs naar buiten,
waar zijn ranke , prille
stam in het herfstlicht
staat, onaangerand,
niet te benaderen
voor nootlots grillen
geen macht ter wereld
kan het droombeeld drillen.
Ik heb een ceder
in mijn tuin geplant.

Overweging

Als ik 's morgens de gordijnen open naar de tuin, wordt mijn blik getrokken naar de boom die aan de overkant van het water staat, een uitbundige wilg met ruime takken. Sinds een paar weken schrik ik elke morgen, de boom is verminkt, grote takken drijven in het water, er staan nog en paar stammen, ik hoop maar dat die blijven en weer uit zullen lopen en dat de boom niet helemaal gesloopt wordt. Buiten, de natuur, het is voor mij belangrijk, ik vind er rust en zin, maar ook ontgoocheling ... De aanblik van een boom in aftakeling verdriet me zeer...

Gedichten over de natuur gaan al lange tijd met me mee, van Hoekstra, Ida Gerhardt maar ook gedichten van Wordsworth b.v. (1770 - 1850) steeds nieuwe accenten hoor ik erin; beelden volgen elkaar op, voeden mijn ziel.

Zo ook psalm 8 een lied over de schoonheid van de schepping. Psalm 8 is geen moeilijke psalm, of vergis ik mij daarin? De vrije vertaling van Oosterhuis, die gezongen werd scheidt een ander beeld dan de gelezen vertalingen uit de NBV en die van Karel Eykman, blijkbaar zit de psalm vol met verschillende beelden en betekenissen.

Wat deze psalm voorstelt, lijkt bij de eerste opslag duidelijk. Vol bewondering voor de Schepper die alles, omhoog en omlaag, wijd en zijd, zo prachtig in orde heeft gebracht, zingt de dichter zijn lied, en daarmee stem ik graag in. God heeft alles gemaakt en op zijn plaats gezet. Dat doet hij/zij nog. Ook mij heeft hij mijn plaats gewezen.

Veel mensen die de toppen van Himalaya beklimmen roepen uit dat er toch een God moet zijn ... Zo moet ook een slordige duizend jaar eerder die Hebreeuwse dichter gestaan hebben, opziende naar de hemel en om zich heen ziend naar al dat leven op aarde. En hij riep: God U bent groot !!

Hier begint gelijker tijd de vervreemding; in de wereld zie ik ook ijzingwekkendheden, ik weet van wreedheid, oorlog, geweld, ontbossing en vernieling. Kan ik nog geloven? Is er wel een God ? Ja, wie God? Hoe, wat en waar God ? Overal zeker !

Als ik psalm 8 opsla, dan kom ik die God eigenlijk helemaal niet tegen! Er staat In de aanhef van de psalm JHWH ook in de NBV is dat gelukkig blijven staan; JHWH de onuitsprekelijke naam, een lettercombinatie waardoor een geheim ontsloten wordt, maar meteen elk algemeen godsbesef buitengesloten, - en er staat vervolgens zoveel als 'gij die ons richtlijnen geeft' en dan staat er: hoe groots is uw Naam! De naam, Gods naam, is als een besloten hof, een omtuind geheim, vier letters als de hemelstreken, maar onhoorbaar.

Maar pas in mensen gedoe vertaald, in de levensles van Mozes, de 10 woorden, de 10 geboden, wordt de stem hoorbaar, wordt de Naam betekenisvol. In de hemelverte, in de weidsheid van land en zee, mag Gods naam dan groots en machtig zijn, verstaanbaar is het dan nog niet.

Alsof het gedicht met mij meedenkt, zegt het dan ineens: het gebrabbel van de kleine kinderen komt er nog het dichtste bij. Als ik daar ben aanbeland, bij dat gezichtspunt, dan begin ik die psalm heel anders te zien. Niet alleen als een lofzang, maar ook als een tegenstem, een tegenstem die mij onrustig maakt... Immers het gaat over maan en sterren, dus over ons. Want de maan is meer dan wat astronomen, ruimtevaarders en weerkundigen erin zien. De maan is de godin van de vruchtbaarheid, zij regelt de procreatie, de herschepping. De maan werd aanbeden in de cultuur waaruit de psalmen stammen.

Dat is niet primitief, dat is respectabel. Een cultuur die de maan ziet als een brok puin waar zo nodig een vlag op geplant moet worden, die is primitief.

En de sterren in hun verschillende standen regeerden zij het lot van de mensenkinderen, zegden machthebbers de wacht aan, mits men hun puzzeltaal had leren begrijpen. De maan en de sterren waren soeverein en de mensen werden gedwee aan hun gezag onderworpen. Nog laat zich dat gelden, wie kijkt 's morgens in de krant niet even naar de horoscoop ?

Maarde psalm zegt: maan en sterren, zij bepalen niet ons lot, onze levensloop... de maan de sterren en wat daarmee is aangeduid, ze zijn onderworpen aan de onuitspreekbare naam JHWH, aan God, aan die tegenstem. Die tegenstem die weet heeft van pijn en verdriet, tegen de lofzang van het leven in. De tegenstem die weet heeft van toekomst, ...uitzicht ...een doel, ...een zin.... en stem die zingt van een goede aarde waar de profeten zich druk om maakten, noem het ...sjaloom, ...recht gerechtigheid...

En daarom is de mens niet zomaar een sterveling, een aardeling, een adam, een adamah,... niet een slaafje van oppermachtigheden, maar een bijna-god; godendochters en -zonen. Dat maakt mij verantwoordelijk, ik kan het kwaad in de wereld niet bij God neerleggen, ik zal er mee moeten dealen, het uithouden, het bestrijden, recht en gerechtigheid doen, bijbels gezegd, met de psalm gesproken.

Psalm 8 is bij uitstek een lied van wanhoop en hoop.

Alkmaar 1 juni 2013

Gonny Loman

LAATDIENSTEN KAPELKERK ALKMAAR

Eerste zondag van de maand - 12:00 uur - Laat 80